

## บทที่ 3

### โครงการรับจำนำข้าวเปลือก

#### 3.1 ความเป็นมาของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกเริ่มต้นในปีการผลิต 2524/25 แต่เป็นโครงการที่ไม่มีความสำคัญมากนัก โดยจุดเริ่มต้นของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองที่รัฐบาลมีต่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งรัฐบาลมีความต้องการผลักดันให้ ธกส. ยกเลิกหนี้สินของชาวนาและเลื่อนกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้ เพื่อให้ชาวนาสามารถเก็บข้าวไว้ขายในช่วงที่ราคาดีขึ้น เนื่องจากราคาข้าวมักตกต่ำในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว การดำเนินงานของโครงการก็คือให้ชาวนาที่สนใจจำนำข้าวเปลือก ได้นำข้าวเปลือกมาจำนำไว้กับ ธกส. โดยฝากเก็บข้าวเปลือกไว้ที่โกดังขององค์การคลังสินค้า (อคส.) โดยชาวนาต้องขนส่งข้าวเปลือกไปด้วยตนเองและมีค่าใช้จ่ายในการฝากเก็บรักษาด้วย (อัมมารและวิโรจน์, 2533) หรือเรียกการที่ชาวนานำข้าวเปลือกมาจำนำคือการกู้เงินระยะสั้นจาก ธกส. โดยนำข้าวเปลือกไปจำนำไว้ก่อน (Isvilanonda, 2002) และชาวนาสามารถไถ่ถอนข้าวเปลือกก่อนกำหนดได้ถ้าเห็นว่าราคาในท้องตลาดสูงขึ้น แต่เมื่อถึงกำหนดไถ่ถอนแล้วไม่มีการไถ่ถอน อคส. มีหน้าที่รับผิดชอบชำระหนี้แทนชาวนา (อัมมารและวิโรจน์, 2533) จนถึงปีการผลิต 2528/29 โครงการรับจำนำข้าวเปลือกได้ถูกยกเลิกไป เนื่องจากไม่ได้รับความสนใจจากชาวนามากนัก และชาวนาเห็นว่าขั้นตอนการปฏิบัติมีความซับซ้อน อีกทั้งราคาที่ได้รับจากการจำนำในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยวก็ไม่แตกต่างจากราคาในท้องตลาด นอกจากนี้ชาวนาส่วนใหญ่มีความพอใจที่จะขายให้พ่อค้าตั้งแต่ต้นฤดูเก็บเกี่ยวมากกว่าที่จะนำข้าวเปลือกไปจำนำ (อัมมารและวิโรจน์, 2533)

ต่อมาในปีการผลิต 2529/30 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกี่ยวกับโครงการ โดยรัฐบาลมีการดำเนินการอย่างจริงจังมากขึ้น ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างเป็นทางการ โดยได้มีการกำหนดให้มีการรับจำนำข้าวเปลือกจำนวนมากเป็นครั้งแรก และธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ ธกส. เพื่อนำไปใช้ในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในการให้อัตรดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำแก่ชาวนาด้วยเช่นกัน (อัมมารและวิโรจน์, 2533) จนมาถึงปีการผลิต 2539/40 พบว่าชาวนาส่วนมากมาไถ่ถอนข้าวคืนภายในกำหนดระยะเวลาจำนำข้าว เพราะราคาข้าวในตลาดสูงขึ้น ส่งผลให้ในปีการผลิต 2540/41 มีจำนวนชาวนาเข้าร่วมโครงการน้อยลง แต่รัฐบาลก็ไม่ได้มีการยกเลิกโครงการไป เนื่องจากเห็นว่ายังมีประโยชน์กับชาวนา (Isvilanonda, 2002) ซึ่งโครงการยังคงมีการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน

### 3.2 แนวทางการดำเนินงานของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

ในปีการผลิต 2525/26 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่โครงการรับจำนำข้าวเปลือกได้เริ่มดำเนินงาน โดยเป็นโครงการเล็กๆ มี ชกส. เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับจำนำข้าวเปลือกจากชาวนา (อัมมาร และวิโรจน์, 2533) ซึ่งชาวนาต้องฝากเก็บข้าวเปลือกไว้ที่โกดังของ อคส. โดยชาวนาต้องขนส่งไป ด้วยตนเองและมีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาด้วย ส่วนเงินกู้ที่ได้รับคืออัตราร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าว ทั้งหมด (ตามราคาตลาดหรือราคาขั้นต่ำตามที่ประกาศไว้) (อัมมารและวิโรจน์, 2533)

ต่อมาในปีการผลิต 2529/30 โครงการรับจำนำข้าวเปลือกได้มีการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ และมีการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการฝากเก็บข้าวเปลือก โดยให้ชาวนาเก็บข้าวไว้ที่ ยุ้งฉางของตนเอง เพื่อลดขั้นตอนและค่าใช้จ่ายในการขนย้ายข้าวเปลือก อีกทั้งยังเป็นการลด ค่าใช้จ่ายในการฝากเก็บข้าวด้วย เพราะถ้าชาวนาเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ที่ยุ้งฉางของตนเองจะมี ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่ ชกส. ต้องหาเช่าโกดังที่เหมาะสมเก็บรักษา และชาวนาที่จำนำข้าวเปลือกมีสอง กลุ่ม โดยกลุ่มแรกคือกลุ่มที่เคยเป็นลูกค้าและเคยกู้เงินกับ ชกส. โดยจะต้องรวมกลุ่มกันเพื่อค้า ประกันหนี้สินของชาวนาในกลุ่ม และชกส. จะเลือกจ้างตัวแทนในกลุ่มขึ้นมา 1 คน เพื่อทำหน้าที่ ดูแลข้าวที่อยู่ในยุ้งฉางของชาวนาในกลุ่มเดียวกัน และชาวนากลุ่มนี้จะได้เงินกู้ คืออัตราร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวทั้งหมดที่จำนำ สำหรับชาวนากลุ่มที่สอง คือกลุ่มที่ไม่เคยเป็นลูกค้า และไม่ได้อยู่ใน กลุ่มกู้เงินกับ ชกส. มาก่อน และไม่มีลูกค้าในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งรับรองให้รวมกลุ่มจะได้รับเงินกู้ใน อัตราร้อยละ 70 ของมูลค่าข้าวทั้งหมดที่จำนำ (อัมมารและวิโรจน์, 2533)

จากปีการผลิต 2530/31 จนกระทั่งปีการผลิต 2541/42 แนวทางการดำเนินงานโครงการ รับจำนำข้าวเปลือก ยังคงดำเนินงานไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้คือ ชกส. เป็น หน่วยงานที่ดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือก และชาวนาที่มีสิทธิจำนำข้าวนั้น ต้องเป็นลูกค้าของ ชกส. แต่ในกรณีที่ไม่ได้เป็นลูกค้า จะต้องได้รับการสอบสวนรับขึ้นเป็นลูกค้าเพื่อเข้าร่วมโครงการ โดยเฉพาะ ซึ่งชาวนาที่จำนำข้าวเปลือกต้องมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อค้าประกันหนี้สินของชาวนาใน กลุ่มเดียวกัน และชาวนาต้องมียุ้งฉางเป็นของตนเอง เพราะต้องเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ที่ยุ้งฉาง โดย เงินกู้ที่ได้รับอยู่ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 90 ของมูลค่าข้าวทั้งหมดที่จำนำ อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อย ละ 3 ต่อปี กำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ (ระยะเวลาไถ่ถอน) ภายใน 6 เดือน นับถัดจากเดือนที่ จำนำ (ดรุณี, 2544)

ตั้งแต่ปีการผลิต 2543/44 จนถึงปัจจุบัน โครงการรับจำนำข้าวเปลือกได้ดำเนินการรับ จำนำข้าวเปลือก ทั้งนาปีและนาปรัง เนื่องจากในปีการผลิตที่ผ่านๆ มา มีการรับจำนำเฉพาะ ข้าวเปลือกนาปี และวิธีการรับจำนำก็มี 2 วิธี โดยวิธีแรกคือ การรับจำนำที่ยุ้งฉาง โดย ชกส. เป็น หน่วยงานที่มีหน้าที่รับจำนำจากชาวนาที่มียุ้งฉางเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นการเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้

ที่ยังคงตนเอง ส่วนวิธีที่สองคือ การรับจำนำแบบออกไปประทวน ให้ชาวนาที่ไม่มีฐานะเป็นของตนเอง โดยมีองค์การคลังสินค้า (อคส.) และองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) ทำหน้าที่รับฝากข้าวเปลือก และออกไปประทวนให้ชาวนา และนำใบประทวนไปปรับเงินกับ ธกส. โดยชาวนาที่มีสิทธิจำนำข้าว ต้องมีหนังสือรับรองผู้ปลูกข้าวในปีและนาปรังในปีการผลิตที่ต้องการจำนำ และต้องเป็นลูกค้า ธกส. ด้วย (กรมการค้าภายใน, 2550)

### 3.3 ราคาจำนำ ระยะเวลา และเป้าหมายของการรับจำนำข้าวเปลือกนปี

จากการศึกษาถึงราคาจำนำข้าวเปลือกนปี ตั้งแต่ปีการผลิต 2541/42 ถึง 2549/50 (ตารางที่ 3.1) จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่พอในปีการผลิต 2549/50 ราคาจำนำลดลง เนื่องจากราคาจำนำตั้งแต่ปีการผลิต 2547/48 เป็นต้นมานั้น สูงกว่าราคาตลาดประมาณร้อยละ 20-30 ส่งผลให้ชาวนานำข้าวเปลือกมาจำนำเป็นปริมาณมาก ส่งผลให้เกิดการรั่วไหลในการตรวจสอบได้ง่าย และราคาข้าวในตลาดกับราคาจำนำที่มีความแตกต่างกันมาก ทำให้พ่อค้าและโรงสีไม่ออกมาแข่งขันรับซื้อราคาข้าวในตลาดทั่วไปจึงไม่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ชาวนาไม่มาไถ่ถอนข้าวคืน ส่งผลให้รัฐบาลมีภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาและการระบายข้าวเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นราคาจำนำในปีการผลิต 2549/50 จึงได้มีการปรับเปลี่ยนราคาที่เหมาะสม เพื่อเกิดผลดีต่อทั้งชาวนาและรัฐบาล (กรมการค้าภายใน, 2550) สำหรับราคาจำนำที่รัฐบาลกำหนด มีข้าวเปลือกหอมมะลิที่มีการกำหนดราคาจำนำไว้สูงกว่าข้าวเปลือกชนิดอื่นๆ เนื่องจากข้าวเปลือกหอมมะลิเป็นข้าวพันธุ์ที่นิยมปลูกกันมาก และมูลค่าการส่งออกมากกว่าข้าวพันธุ์อื่นๆ

สำหรับระยะเวลาของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนตุลาคมของปีถัดไป และระยะเวลาในการรับจำนำ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ในปีถัดไป แต่บางปีก็ถึงเดือนมีนาคมของปีถัดไป และระยะเวลาไถ่ถอนในปีการผลิต 2541/42 สูงสุดถึง 6 เดือน ต่อมาอีก 2 ปีการผลิต มีระยะเวลาไถ่ถอน 5 เดือน และตั้งแต่ปีการผลิต 2544/45 เป็นต้นมา มีระยะเวลาไถ่ถอนลดลงมาเหลือเพียง 3 เดือน แต่ตั้งแต่ปีการผลิต 2547/48 มีการกำหนดระยะเวลาไถ่ถอนแยกตามวิธีการจำนำคือการจำนำยุงฉางและการจำนำใบประทวน ส่วนปริมาณเป้าหมายในการรับจำนำตั้งแต่ปีการผลิต 2545/46 มีปริมาณ 9 ล้านตัน (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.1 ราคารับจำนำข้าวเปลือกนปี ปีการผลิต 2541/42 ถึงปีการผลิต 2549/50

หน่วย: บาท/ตัน

ชนิดข้าว	ปีการผลิต 2541/42	ปีการผลิต 2542/43	ปีการผลิต 2543/44	ปีการผลิต 2544/45	ปีการผลิต 2545/46	ปีการผลิต 46/47		ปีการผลิต 2546/47	ปีการผลิต 2548/49	ปีการผลิต 2549/50
						พันธุ์ไวแสง	พันธุ์ไม่ไวแสง			
ข้าวเปลือกหอมมะลิ	6,155	6,495	6,495	6,500	6,500-6,800	6,700-7,000		9,700-10,000	9,700-10,000	8,700-9,000
ข้าวเปลือกหอมจังหวัด	-	-	-	5,000-5,560	5,460-5,700	5,460-5,700		7,460-7,700	8,200-8,500	7,200-7,500
ข้าวเปลือกเจ้า 100%	5,000	5,280	5,280	5,330	5,330	5,330	4,975	6,600	7,100	6,500
ข้าวเปลือกเจ้า 5%	4,910	5,185	5,185	5,235	5,235	5,235	4,880	6,500	7,000	6,400
ข้าวเปลือกเจ้า 10%	4,730	4,995	4,995	5,045	5,045	5,045	4,785	6,400	6,900	6,300
ข้าวเปลือกเจ้า 15%	4,640	4,900	4,900	4,950	4,950	4,950	4,690	6,300	6,800	6,100
ข้าวเปลือกเจ้า 25%	4,460	4,710	4,710	4,760	4,760	4,760	4,500	6,200	6,700	5,900
ข้าวเปลือกเหนียว 10%	5,580	5,890	5,890	5,900	5,900	5,900		7,200	7,700	7,700
ข้าวเปลือกเหนียวกละ	5,310	5,605	5,605	5,650	5,650	5,650		7,000	7,500	7,500
ข้าวเปลือกปทุมธานี	-	-	-	-	-	-	-	6,600	7,100	6,700-7,000
ข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรี	-	-	-	-	-	-	-	6,500	7,000	-

ที่มา : กรมการค้าภายใน, 2550

ตารางที่ 3.2 ระยะเวลา และปริมาณเป้าหมายของการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2541/42 ถึงปีการผลิต 2549/50

รายการ	ปีการผลิต								
	2541/42	2542/43	2543/44	2544/45	2545/46	2546/47	2547/48	2548/49	2549/50
ระยะเวลารับจำนำ	1 พ.ย.41- 31 มี.ค.42 (ภาคใต้ เม.ย.-พ.ค.42)	1 พ.ย. 42- 31 มี.ค.43 (ภาคใต้ มี.ค.-พ.ค.43)	1 พ.ย.43- 31 มี.ค.44 (ภาคใต้ มี.ค.-พ.ค.44)	1พ.ย.44- 28 ก.พ.45 (ภาคใต้ ก.พ.-พ.ค.45)	1พ.ย.45- 28ก.พ.46 (ภาคใต้ ก.พ.-พ.ค.46)	1พ.ย.46- 15มี.ค.47 (ภาคใต้ ก.พ.-พ.ค.47)	1พ.ย.47- 31มี.ค.48 (ภาคใต้ 15ม.ค.-15พ.ค.48)	1พ.ย.48- 28ก.พ.49 (ภาคใต้ ก.พ.-พ.ค.49)	1 พ.ย.49- 28 ก.พ.50 (ภาคใต้ 1 ก.พ.-31 พ.ค.50)
ระยะเวลาไถ่ถอน	6 เดือน	5 เดือน	5 เดือน	3 เดือน	3 เดือน	3 เดือน	ใบประทวน 3 เดือน ชู้งฉาง 5 เดือน	ใบประทวน 3 เดือน ชู้งฉาง 4 เดือน	ใบประทวน 3 เดือน ชู้งฉาง 4 เดือน
ระยะเวลาโครงการ	พ.ย.41-ต.ค.42	พ.ย.42-ต.ค.43	พ.ย.43-ต.ค.44	พ.ย.44-ต.ค.45	พ.ย.45-ธ.ค.46	พ.ย.46-ต.ค.47	พ.ย.47-ต.ค.48	พ.ย.48-ต.ค.49	พ.ย.49-ต.ค.50
ปริมาณเป้าหมาย(ตัน)				8,700,000	9,000,000	9,000,000	9,000,000	9,000,000	9,000,000

ที่มา: กรมการค้าภายใน, 2550

### 3.4 โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ในปีการผลิต 2548/49 (กรมการค้าภายใน, 2548) ได้กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายข้าว (กนข.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่สำคัญในการอนุมัติโครงการรับจำนำข้าวเปลือก รวมถึงการกำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่ง คณะกรรมการนโยบายข้าว (กนข.) ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารและกำกับดูแลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49 (คณะอนุกรรมการฯ) ทำหน้าที่พิจารณาวางระบบการบริหารและการกำกับดูแลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ให้เกิดความรัดกุม พร้อมทั้งแก้ไข ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือก รวมถึงทำหน้าที่ในการสุ่มตรวจสอบการรับจำนำข้าวเปลือกในจังหวัดต่างๆ สำหรับการกำกับดูแลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีในระดับจังหวัด เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรอันเนื่องมาจากผลิตผลการเกษตรระดับจังหวัด (คณะกรรมการระดับจังหวัดฯ) โดยอาจร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัด เพื่อให้การรับจำนำเป็นไปอย่างถูกต้อง รวมทั้งป้องกันการสวมสิทธิ์และการปลอมปนข้าว เพื่อให้ชาวนาได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง ส่วนการกำกับดูแลเกี่ยวกับจุดรับจำนำมี ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และองค์การคลังสินค้า (อคส.) เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่วางระบบการตรวจสอบการรับจำนำไม่ให้เกิดการรั่วไหล มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน โดย อคส. มีหน้าที่กำกับดูแลโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ อคส. ที่รับผิดชอบในโครงการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการรับจำนำตามกรอบอำนาจหน้าที่โดยเคร่งครัด และทั้งสองหน่วยงานก็ยังมีหน้าที่กำกับดูแลการออกใบประทวนของเจ้าหน้าที่ อคส. และการจ่ายเงินของ ธกส. สาขาให้ตรงตามเวลาที่กำหนด

#### 3.4.1 หลักเกณฑ์ของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49

1. ปริมาณรับจำนำ ปริมาณข้าวเปลือกที่รับจำนำ มีเป้าหมายรวม 9 ล้านตันข้าวเปลือก โดยแบ่งเป็นข้าวเปลือกหอมมะลิ 5 ล้านตันข้าวเปลือก ข้าวเปลือกเจ้า 3 ล้านตันข้าวเปลือก และข้าวเปลือกเหนียว 1 ล้านตันข้าวเปลือก

2. ระยะเวลาโครงการ และระยะเวลารับจำนำ ระยะเวลาโครงการ เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2548 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2549 ส่วนระยะเวลาที่รับจำนำ คือตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2548 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2549 ยกเว้นภาคใต้เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2549 ถึง 31 พฤษภาคม 2549

**3. ระยะเวลาไถ่ถอนและระยะเวลาชำระคืนเงินกู้** กรณีจำหน่ายที่ยุ้งฉาง มีระยะเวลาไถ่ถอนและชำระคืนเงินกู้ภายใน 4 เดือน นับถัดจากเดือนที่รับจำหน่าย ส่วนกรณีจำหน่ายไปประทวน มีระยะเวลาไถ่ถอนและชำระคืนเงินกู้ภายใน 3 เดือนนับถัดจากเดือนที่รับฝากข้าวตามใบประทวน ซึ่งในวิธีการจำหน่ายทั้ง 2 วิธี ชาวนาต้องชำระอัตราดอกเบี้ยกรณีไถ่ถอนจำหน่ายคืออัตราร้อยละ 3 และถ้าชาวนาไม่ไถ่ถอนจำหน่ายไม่ต้องชำระดอกเบี้ย

**4. การมีสิทธิจำหน่าย** ผู้ที่มีสิทธิจำหน่ายข้าวเปลือกได้คือทั้งชาวนาและสถาบันเกษตรกร สำหรับชาวนา จะต้องมีหนังสือรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในปี ปีการผลิต 2548/49 จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และต้องเป็นลูกค้ำของ ธกส.

#### **5. วิธีการรับจำหน่าย มี 2 วิธีดังนี้**

**การรับจำหน่ายยุ้งฉาง** ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) รับจำหน่ายข้าวเปลือกจากชาวนาและสถาบันเกษตรกรที่มียุ้งฉางเป็นของตนเอง ซึ่งต้องเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ที่ยุ้งฉางของตนเอง และจะได้รับค่าเช่ายุ้งฉางตันละ 20 บาทต่อเดือน (กรมการค้าภายใน, 2548)

ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนบน 3 จังหวัด (จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา) จะมีการรับจำหน่ายข้าวเปลือกหอมมะลิ ข้าวเปลือกเจ้า และข้าวเปลือกเหนียวที่ยุ้งฉางก่อน เมื่อดำเนินการจำหน่ายยุ้งฉางเสร็จสิ้นแล้วปรากฏว่าปริมาณยุ้งฉางไม่เพียงพอ จึงจะมีการพิจารณาเปิดรับจำหน่ายประทวนสินค้า

การเก็บรักษาข้าวเปลือกของชาวนา นอกจากเก็บไว้ที่ยุ้งฉางแล้ว ธกส. อนุญาตให้ชาวนาสามารถบรรจุข้าวเปลือกในกระสอบป่าน ซึ่งเก็บไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งของบ้านหรือยุ้งฉางก็ได้ เนื่องจากข้าวเปลือกที่บรรจุในกระสอบป่านนั้น มีการระบายอากาศได้ดีและสามารถเก็บรักษาไว้ได้ตลอดระยะเวลาจำหน่าย แต่ไม่มีการรับจำหน่ายข้าวเปลือกที่บรรจุในกระสอบป่าน เนื่องจากข้าวเปลือกที่บรรจุในกระสอบป่านนั้น การระบายอากาศไม่ดีอาจทำให้ข้าวเปลือกเสื่อมคุณภาพได้

สำหรับการตรวจสอบข้าวเปลือกที่ยุ้งฉางระหว่างการจำหน่าย ให้ชาวนาผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากกลุ่มผู้จำหน่ายในหมู่บ้าน เป็นผู้ตรวจสอบปริมาณข้าวเปลือกที่จำหน่าย เดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งธกส. จ่ายค่าตอบแทนปฏิบัติงานในอัตรายุ้งฉางละ 20 บาทต่อการตรวจสอบ 1 ครั้ง (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาต้นกำแพง, 2549)

**การรับจำหน่ายไปประทวน** หน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงคือ องค์การคลังสินค้า (อคส.) โดยมีหน้าที่รับฝากข้าวเปลือกหอมมะลิ ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวเปลือกปทุมธานีและข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรี และออกไปประทวนสินค้าให้แก่ชาวนา เพื่อนำไปปรับเงินกับ ธกส. ส่วนการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่จำหน่ายในวิธีนี้ ก็จะมีโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ ทำการรับฝากจำหน่ายข้าวเปลือกจาก

ชาวนา โดยเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ในโกดังของโรงสี ในกรณีนี้ชาวนาไม่มีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือก แต่ชาวนาต้องขนส่งข้าวเปลือกไปยังโรงสีด้วยตนเอง

ชาวนาสามารถจำหน่ายข้าวเปลือกในพื้นที่จังหวัดที่ตนเองปลูกข้าวเท่านั้น ยกเว้นเฉพาะชาวนาที่ปลูกข้าวอยู่ในพื้นที่ตำบลที่มีเขตติดต่อกับจังหวัดข้างเคียง ให้มีการฝากข้าวเปลือกและออกใบประทวนสินค้าข้ามเขตได้

**6. วงเงินกู้ที่ชาวนาได้รับ** เงินกู้ขั้นสูงกำหนดไว้ให้ชาวนารายบุคคลที่เข้าร่วมโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกกู้ได้ไม่เกินรายละ 350,000 บาท ซึ่งวงเงินกู้จะไม่รวมกับวงเงินกู้รับจำหน่ายผลผลิตโครงการอื่นและวงเงินกู้ปกติของ ธกส. อีกทั้ง ธกส. ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าวงเงินกู้อ้างกล่าวเป็นวงเงินกู้ที่เหมาะสมสำหรับการผลิตของเกษตรกรจึงจะไม่มีการพิจารณาเพิ่มวงเงินกู้ให้อีก (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาสันป่าตอง, 2549)

### 3.4.2 ข้อกำหนดวิธีปฏิบัติในการเก็บรักษาข้าวเปลือก

การเก็บรักษาข้าวเปลือก ถือว่าเป็นส่วนสำคัญมากพอสมควร เพราะส่งผลถึงราคาที่จะได้รับด้วย ซึ่งถ้าข้าวเปลือกเกิดการเสียหาย หรืออาจเกิดความชื้นอันเนื่องมาจากไม่มีการเก็บรักษาที่เหมาะสม จะทำให้ได้รับราคาข้าวที่ต่ำลง ขณะไถ่ถอนจำหน่ายหรือขนานไปขายในตลาดได้ ดังนั้นข้อควรปฏิบัติในการเก็บรักษาข้าวเปลือก จำแนกตามวิธีการจำหน่าย (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสันกำแพง, 2549) มีดังนี้

#### ก. การจำหน่ายผู้ฉาง

1. ชาวนาที่มีผู้ฉาง ควรปรับปรุงผู้ฉางให้สามารถป้องกันการเข้าทำลายข้าวเปลือกจากนก หนู และศัตรูข้าวเปลือก ทำความสะอาดผู้ฉางก่อนเก็บข้าวเปลือก มีการรมยา (สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง) ไม่ควรมีกองวัสดุหรือต่อเติมผู้ฉางเพื่อใช้ในกิจกรรมอื่น ทั้งนี้เพื่อป้องกันนก หนู และศัตรูของข้าวเปลือก

2. ในผู้ฉางเดียวกันหากต้องการเก็บข้าวต่างพันธุ์ ต่างชนิดกัน ควรแบ่งแยกอย่างชัดเจน มีป้ายบอก

3. ไม่ควรใช้สังกะสีทำฝาผนังผู้ฉาง

4. การเก็บรักษาข้าวเปลือกในผู้ฉางหากสามารถบรรจุในกระสอบปานก่อนนำเข้าเก็บในผู้ได้ ก็จะช่วยให้สามารถป้องกันความเสียหายอันเกิดจากศัตรูข้าวเปลือกและความชื้นได้ อันจะทำให้สามารถเก็บรักษาข้าวเปลือกได้นานมากกว่าเทกองรวมกัน ทั้งนี้ภาชนะที่ใช้บรรจุข้าวเปลือก



อาทิเช่นกระสอบป่าน ควรเป็นกระสอบใหม่ที่ทนทาน และผ่านการทำความสะอาด อบอุ่นมาแล้ว และควรเป็นภาชนะที่ระบายอากาศได้พอควร (porous container)

#### ข. การจำหน่ายใบประทวน

1. โรงสีส่วนใหญ่มีการจัดการที่ดีอยู่แล้ว แต่บางโรงต้องปรับปรุงโรงเก็บให้ได้มาตรฐาน ถูกสุขลักษณะ สำหรับ โรงสีบางแห่งที่เข้าร่วม โครงการต้องมีการปรับปรุงให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน

2. ควรมีการตรวจสอบและเปรียบเทียบเครื่องวัดความชื้นของโรงสีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกแห่งให้ได้มาตรฐาน

3. เจ้าหน้าที่ อคส. และ อ.ต.ก. ควรได้รับความรู้ในการตรวจวัดความชื้น และตรวจคุณภาพข้าวเปลือก

4. โรงสีและสถาบันเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ควรปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การรับจำหน่ายข้าวเปลือกอย่างเคร่งครัด

การเก็บรักษาข้าวเปลือกที่มีมาตรฐาน ส่งผลถึงลักษณะและคุณภาพของข้าวเปลือกที่มีมาตรฐานตามไปด้วย ซึ่งลักษณะและคุณภาพของข้าวเปลือกที่ดี จะพิจารณาตามวิธีการจำหน่าย

#### ค. ลักษณะและคุณภาพของข้าวเปลือกที่จำหน่ายกลางแจ้ง

ในกรณีจำหน่ายกลางแจ้งนั้นถ้าเป็นข้าวเปลือกที่ได้จากรถเกี่ยวขนาดมีสิ่งเจือปนและเมล็ดวัชพืชสูงกว่าข้าวเปลือกที่ใช้คนเกี่ยว ฉะนั้นข้าวเปลือกที่จำหน่ายกลางแจ้ง ซึ่งกำหนดให้ความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์นั้น ควรเป็นข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวเมื่อข้าวแก่จัด และก่อนนำเก็บเข้ากลางแจ้ง ข้าวเปลือกควรมีความชื้นไม่เกิน 13 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ต้องเป็นข้าวเปลือกที่มีสิ่งเจือปนเมล็ดวัชพืช (รวมเมล็ดข้าวแดง) และเมล็ดพืชอื่นรวมกันแล้วไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์

#### ง. ลักษณะและคุณภาพของข้าวเปลือกที่จำหน่ายประทวน

สำหรับข้าวเปลือกที่จำหน่ายแบบใบประทวน เป็นข้าวเปลือกที่มีคุณภาพต่ำกว่าข้าวเปลือกที่จำหน่ายที่กลางแจ้ง เนื่องจากลักษณะการรับจำหน่ายใบประทวน เป็นการเร่งให้ชาวนาเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา ฉะนั้นข้าวเปลือกที่จำหน่ายแบบใบประทวน กำหนดให้ความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์นั้น (ในทางปฏิบัติข้าวเปลือกที่นำมาจำหน่ายแบบใบประทวนที่หน้าโรงสีมีความชื้นเฉลี่ย 21.25 เปอร์เซ็นต์) จึงควรมีลักษณะและคุณภาพเป็นข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวเมื่อข้าวแก่จัด และความชื้นขณะนำเข้าจำหน่ายต้องไม่เกิน 18 เปอร์เซ็นต์ หากความชื้นเกิน 18 เปอร์เซ็นต์ ไม่รับจำหน่าย เพราะข้าวที่เก็บเกี่ยวและสีนวดเมื่อแก่จัดความชื้นไม่เกิน 18 เปอร์เซ็นต์ จะสูญเสียและสูญหายจากการสีนวดต่ำสุด ชาวนาจะได้ข้าวที่มีคุณภาพสูง มีสิ่งเจือปน เมล็ดวัชพืช (รวมทั้งเมล็ดข้าวแดง) และเมล็ดพืชอื่นรวมกันแล้วไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ได้ข้าวเปลือกที่มีคุณภาพจึงควรมี

กระบวนการปรับปรุงสภาพ (ลดความชื้น ทำความสะอาด คัดแยกสิ่งเจือปน) ในขั้นตอนของการเกี่ยวหวด หรือหลังการเก็บเกี่ยว ก่อนนำข้าวไปจำหน่ายประทวนสินค้า

### 3.5 ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี จังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2548/49

ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี จังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2548/49 แยกตามวิธีการจำนำข้าวเปลือก คือวิธีการจำนำยุ่งฉาง และวิธีการจำนำใบประทวน ดังนี้

#### 1. การจำนำยุ่งฉาง

ผลการดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49 ในกรณีจำนำยุ่งฉางของชาวนารายบุคคล ถึงวันที่ 1 มีนาคม 2549 ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปริมาณข้าวเปลือกหอมมะลิที่จำนำมากที่สุดคือเท่ากับ 7,079.05 ตัน รองลงมาเป็นข้าวเปลือกเหนียวมีปริมาณเท่ากับ 2,221.27 ตัน โดยปริมาณข้าวเปลือกรวมที่ชาวนาจำนำ คือ 9,311.02 ตัน (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี กรณีจำนำยุ่งฉาง ของจังหวัดเชียงใหม่ ในปีการผลิต 2548/49

ชนิดข้าว	ปริมาณ (ตัน)
ข้าวเปลือกหอมมะลิ	7,079.05
ข้าวเปลือกเจ้า	2.70
ข้าวเปลือกปทุมธานี	4.00
ข้าวเปลือกหอมสุพรรณบุรี	4.00
ข้าวเปลือกเหนียว	2,221.27
<b>รวม</b>	<b>9,311.02</b>

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่, 2549

#### 2. การจำนำใบประทวน

การดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ในกรณีจำนำใบประทวน เป็นการรับจำนำเฉพาะข้าวเปลือกหอมมะลิ โดยมีโรงสีที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 6 แห่ง จำแนกเป็นโรงสีในพื้นที่ 5 แห่ง และโรงสีนอกพื้นที่ 1 แห่ง และการจำนำใบประทวนในจังหวัดเชียงใหม่ มีการรับจำนำเฉพาะข้าวเปลือกหอมมะลิ โดยผลการดำเนินการรับจำนำถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2549 มีปริมาณข้าวเปลือกหอมมะลิที่จำนำรวม 21,769.03 ตัน โดยโรงสีข้าวห้างหุ้นส่วนพรหมพิรามชัยศิริจำกัด ทำข้าวพรวพาณิชย์ ซึ่งเป็นโรงสีนอกพื้นที่ที่มีปริมาณข้าวเปลือกที่จำนำมากที่สุด คือ 11,221.50

ต้น รองลงมาเป็น โรงสีของสหกรณ์การเกษตรพร้าว จำกัด ที่มีปริมาณข้าวเปลือกที่จำหน่ายเท่ากับ 4,000 ตัน (ตาราง ที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 ผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี กรณีจำนำใบประทวน ของจังหวัดเชียงใหม่ ในปีการผลิต 2548/49

โรงสี	ปริมาณ (ตัน)
<b>โรงสีในพื้นที่</b> (เริ่มรับจำนำวันที่ 4 พฤศจิกายน 2548)	
สหกรณ์การเกษตรพร้าว จำกัด	4,000.00
สหกรณ์นิคมพร้าว จำกัด	1,732.46
สหกรณ์การเกษตรฝาง จำกัด	993.40
สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส. เชียงใหม่	889.35
โรงสี ส. บัลดงกัพพาณิชย์	2,932.32
<b>โรงสีนอกพื้นที่</b> (เริ่มรับจำนำวันที่ 22 ธันวาคม 2548)	
โรงสีข้าวห้างหุ้นส่วนพรหมพิรามชัยศิริจำกัด ณ ทำข้าวพรพาณิชย์	11,221.50
<b>รวม</b>	<b>21,769.03</b>

ที่มา: สำนักงานการค้าภายในจังหวัดเชียงใหม่, 2549

สรุปผลการดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49 ปริมาณข้าวเปลือกที่ชวานาในจังหวัดเชียงใหม่จำหน่ายเท่ากับ 31,080.05 ตัน โดยเป็นข้าวเปลือกหอมมะลิจำนวน 28,848.08 ตัน ข้าวเปลือกเจ้า จำนวน 2.7 ตัน ข้าวเปลือกปทุมธานี จำนวน 4 ตัน ข้าวเปลือกหอมสุวรรณบุรี จำนวน 4 ตัน และข้าวเปลือกเหนียว จำนวน 2,221.27 ตัน (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 สรุปผลการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ของจังหวัดเชียงใหม่ ในปีการผลิต 2548/49

ชนิดข้าว	ปริมาณ (ตัน)
ข้าวเปลือกหอมมะลิ	28,848.08
ข้าวเปลือกเจ้า	2.70
ข้าวเปลือกปทุมธานี	4.00
ข้าวเปลือกหอมสุวรรณบุรี	4.00
ข้าวเปลือกเหนียว	2,221.27
<b>รวม</b>	<b>31,080.05</b>

ที่มา: จากการคำนวณ